The Great Debate: Should school start at ten? – should, have to, must and the language of debating

Wielka debata: czy szkoła powinna zaczynać się o dziesiątej? – should, have to, must i język dyskusji

I. INFORMACJE ORGANIZACYJNE

Imię i nazwisko prowadzącego	*student / praktykant / nauczyciel*
Szkoła / placówka	*rodzaj i nazwa*
Nauczyciel-opiekun praktyk	
Klasa / grupa	..... liczba uczniów: .....
Data i godzina	..... liczba godzin dydaktycznych: **1** (45 min)
Podręcznik / program nauczania	*jeśli lekcja do niego nawiązuje*
Przedmiot	język angielski
Temat lekcji	**The Great Debate: Should school start at ten? – should, have to, must and the language of debating** *Wielka debata: czy szkoła powinna zaczynać się o dziesiątej? – should, have to, must i język dyskusji*
Etap edukacyjny	liceum ogólnokształcące i technikum, klasa I–III (kontynuacja języka ze szkoły podstawowej); podstawa programowa – wariant III.1.P
Rodzaj lekcji	☐ wprowadzająca ☒ utrwalająca ☒ ćwiczeniowa ☐ powtórzeniowa ☐ sprawdzająca

II. ZAŁOŻENIA LEKCJI

Miejsce lekcji w cyklu	Lekcja należy do działu „Edukacja". Uczniowie znają *must, have to* i *should* z lekcji gramatyki; tu używają ich w argumentach, utrwalają różnicę *mustn't / don't have to* i poznają zwroty do prowadzenia dyskusji. Na następnej lekcji: rozprawka „za i przeciw" na temat wybranej tezy z debaty.
Wiadomości i umiejętności wstępne	Uczeń zna formy *must, have to, should* w zdaniach twierdzących, przeczących i pytających, zna słownictwo związane ze szkołą (*timetable, homework, break, uniform, subject*) i proste zwroty *I think..., I agree, I don't agree*.

Konspekt: Igor Zadrużyński · zadruzynski.com · licencja CC BY-NC 4.0 – wolno kopiować i zmieniać do użytku niekomercyjnego z podaniem autora · The Great Debate: Should school start at ten? – should, have to, must and the language of debating

Podstawa programowa – wymagania	• I.3 – edukacja: szkoła, przedmioty nauczania, życie szkoły; I.5 – życie prywatne: czas wolny, styl życia • II.5 – uczeń znajduje w wypowiedzi określone informacje (audycja szkolnego radia) • IV.6 – wyraża i uzasadnia swoje opinie i poglądy, przedstawia opinie i poglądy innych osób i ustosunkowuje się do nich; IV.8 – przedstawia zalety i wady różnych rozwiązań • VI.2 – rozpoczyna, prowadzi i kończy rozmowę; VI.4 – wyraża swoje opinie i uzasadnia je, pyta o opinie, zgadza się lub nie zgadza się z opiniami innych osób; VI.14 – stosuje zwroty i formy grzecznościowe • XI – współdziała w grupie; XIII – stosuje strategie komunikacyjne *Rozporządzenie MEN z 30 stycznia 2018 r. (Dz.U. 2018 poz. 467 z późn. zm., zmiany od 1.09.2024: Dz.U. 2024 poz. 1019), język obcy nowożytny, wariant III.1.P.*
Cel ogólny	Uczestniczenie w dyskusji: formułowanie i uzasadnianie argumentów z *should, have to, must*, uprzejme wyrażanie niezgody i reagowanie na argumenty drugiej strony.
Cele operacyjne	Po lekcji uczeń / uczennica: 1. przyporządkuje w nagraniu argumenty dwóm uczestnikom debaty i rozpozna użyte w niej zwroty dyskusyjne, 2. użyje *should / shouldn't* do wyrażenia rady i postulatu, *have to / don't have to* do obowiązku i jego braku oraz *mustn't* do zakazu, 3. przyporządkuje zwroty dyskusyjne do funkcji: opinia, zgoda, uprzejma niezgoda, przerywanie, przyznanie racji, 4. przygotuje w grupie trzy argumenty z uzasadnieniem i przewidzi argument drugiej strony, 5. weźmie udział w debacie, co najmniej raz uprzejmie przerywając albo przyznając częściową rację przeciwnikowi.
Cel w języku ucznia	Dziś nauczę się kłócić po angielsku – grzecznie: mówić, co powinno się zmienić, bronić swojego zdania i odpowiadać na argumenty drugiej strony.
Kryteria sukcesu (NaCoBeZU)	Będę wiedzieć, że osiągnąłem / osiągnęłam cel, gdy: • umiem podać argument z *should* i uzasadnić go (*because…, for example…*), • wiem, że *mustn't* to zakaz, a *don't have to* – „nie muszę”, • umiem grzecznie się nie zgodzić: *I'm afraid I disagree*, a nie *You are wrong*, • umiem przerwać i przyznać rację: *Sorry to interrupt, but…, That's a fair point, but…*, • odpowiadam na argument drugiej strony, a nie tylko czytam swoje zdania.
Sprawności	mówienie (dyskusja, argumentowanie, uprzejme przerywanie), słuchanie; should / shouldn't, have to / don't have to, must / mustn't w argumentach, zwroty do wyrażania opinii, zgody i niezgody

Kompetencje kluczowe	• w zakresie wielojęzyczności – czasowniki modalne w argumentacji, rejestr uprzejmej dyskusji, • obywatelskie – udział w debacie, szacunek dla odmiennego zdania, przyjmowanie wyniku głosowania, • osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się – współpraca w grupie, panowanie nad emocjami w sporze, • w zakresie rozumienia i tworzenia informacji – budowanie argumentu z uzasadnieniem i przykładem.
Metody nauczania	podejście komunikacyjne; linia opinii (*opinion line*); praca z nagraniem; odkrywanie reguły na przykładach (*mustn't* a *don't have to*); burza mózgów w grupach; debata oksfordzka w uproszczonej formie (wystąpienia otwierające, wymiana, zamknięcie, głosowanie); elementy oceniania kształtującego (cel w języku ucznia, NaCoBeZU, bilet wyjścia, samoocena „światłami").
Formy pracy	☒ indywidualna ☐ w parach ☒ grupowa ☒ zbiorowa
Środki dydaktyczne	• nagranie MP3 – relacja szkolnego radia z debaty „Should school start at ten?" (ok. 2 min) i głośnik, • prezentacja (PDF, 10 slajdów) i rzutnik albo tablica interaktywna, • karta pracy (1 na ucznia), karty tez (1 teza na dwie grupy, rozcięte na stronę FOR i AGAINST), karta prowadzącego debatę (po jednej na debatę), bilety wyjścia, • kartki A4 z napisami *I totally agree* i *I totally disagree* na dwóch końcach sali, minutnik.
Organizacja przestrzeni	Na początku lekcji uczniowie wstają do „linii opinii" – potrzebne jest przejście przez środek sali albo miejsce przy ścianie. Na przygotowanie i debaty ławki łączymy w grupy po trzy–cztery osoby; dwie grupy z tą samą tezą siadają naprzeciwko siebie, a prowadzący debatę – z boku, między nimi.
Dostosowania i indywidualizacja	• **Dysleksja:** zwroty dyskusyjne są na slajdzie przez całą debatę; w karcie przygotowania uczeń może zapisywać argumenty słowami-kluczami, a nie pełnymi zdaniami; nagranie można puścić trzeci raz. • **ADHD i trudności z koncentracją:** lekcja zaczyna się od ruchu (linia opinii), a w debacie uczeń może pełnić rolę mierzącego czas albo prowadzącego (karta prowadzącego daje jasną strukturę). • **Uczeń, któremu idzie wolniej:** na karcie tezy są dwa gotowe argumenty-podpowiedzi; uczeń wybiera jeden i dopisuje uzasadnienie z *because*; w debacie mówi wystąpienie otwierające, które może przeczytać. • **Uczeń zdolny:** pełni rolę prowadzącego albo dostaje stronę niezgodną z własnym zdaniem; w podsumowaniu używa trybu warunkowego (*If school started at ten, students would…*). • **Uczeń nieśmiały:** w linii opinii może stanąć bez mówienia, a w debacie zaczyna od krótkiego, przygotowanego zdania; nikt nie musi występować sam przed całą klasą.

III. PRZEBIEG LEKCJI

Etap · czas · cel	Czynności nauczyciela	Czynności uczniów	Formy · środki	Sprawdzenie / uwagi
1. Powitanie, cel lekcji, linia opinii 5 min · 0–5 *Wprowadzenie w temat, aktywizacja ruchowa, diagnoza zwrotów, którymi uczniowie wyrażają opinię; podanie celu i kryteriów sukcesu.*	Wita klasę, sprawdza obecność. Na dwóch końcach sali wiesza kartki *I totally agree* i *I totally disagree*. Pokazuje slajd 2 z tezą *Homework should be banned.* Prosi uczniów, żeby stanęli na linii tam, gdzie pasuje ich zdanie. Pyta kilka osób z różnych miejsc: *Why are you standing here?* Pokazuje slajd 1 z celem i kryteriami.	Ustawiają się na linii opinii, kilkoro uzasadnia swoje miejsce (*I'm here because…*), wracają do ławek.	zbiorowa; slajdy 1–2, kartki na ścianach	Nauczyciel słucha, jakimi zwrotami uczniowie wyrażają opinię i niezgodę (diagnoza: *I am agree, I have other opinion*).
2. Słuchanie: debata w szkolnym radiu 7 min · 5–12 *Rozumienie ze słuchu argumentów i stanowisk; zwroty dyskusyjne i czasowniki modalne w kontekście.*	Pokazuje slajd 3: szkolne radio w Riverford relacjonuje debatę „*Should school start at ten?*", Ellie jest za, Tom przeciw. Prosi o przeczytanie zadania 1. Odtwarza nagranie raz (zad. 1), drugi raz (zad. 2 – zwroty). Sprawdza na forum. Pyta: *Who do you agree with? Why?*	Słuchają, przyporządkowują zdania Ellie albo Tomowi, zaznaczają usłyszane zwroty, mówią, czyje argumenty ich przekonały.	indywidualna, zbiorowa; nagranie, karta pracy (zad. 1–2), slajd 3	Odpowiedzi w zadaniach 1–2; uczniowie potrafią powtórzyć jeden argument każdej strony.
3. Język: should, have to, must i zwroty dyskusyjne 8 min · 12–20 *Utrwalenie znaczeń should, have to, must i ich przeczeń; zwroty do wyrażania opinii, zgody, niezgody, przerywania i przyznawania racji.*	Zapisuje na tablicy dwa zdania z nagrania: *Younger children don't have to start at ten.* i *They mustn't look at their phones all night.* Pyta: *What's the difference?* Pokazuje slajd 4 (regulamin, obowiązek, rada). Daje 3 minuty na zadanie 3, sprawdza. Pokazuje slajd 5 i daje 2 minuty na zadanie 4 (zwroty do funkcji). Wraca do błędów z linii opinii (*I am agree*).	Tłumaczą różnicę *mustn't / don't have to*, uzupełniają zadanie 3, przyporządkowują zwroty w zadaniu 4, poprawiają błędy z tablicy.	zbiorowa, indywidualna; karta pracy (zad. 3–4), slajdy 4–5, tablica	Odpowiedzi w zadaniach 3–4; szczególnie zdania 2–3 w zadaniu 3 (*mustn't / don't have to*).
4. Przygotowanie: teza, strona, argumenty 8 min · 20–28 *Budowanie argumentów z uzasadnieniem; przewidywanie argumentów drugiej strony.*	Dzieli klasę na grupy po trzy–cztery osoby, losuje dla każdej pary grup tezę, a dla każdej grupy stronę: FOR albo AGAINST (karty tez). Pokazuje slajd 6 (jak zbudować argument: teza z *should* + *because* + przykład). Daje 7 minut na zadanie 5 (minutnik). Wybiera w każdej debacie prowadzącego i daje mu kartę prowadzącego. Krąży po klasie, pomaga.	Wybierają trzy argumenty (mogą skorzystać z podpowiedzi na karcie), dopisują uzasadnienie i przykład, przewidują argument drugiej strony i odpowiedź na niego; ustalają, kto mówi wystąpienie otwierające i zamykające.	grupowa; karty tez, karta prowadzącego, karta pracy (zad. 5), slajd 6, minutnik	Notatki grup w zadaniu 5: czy każdy argument ma uzasadnienie i czy grupa przewidziała kontrargument.
5. Debaty 12 min · 28–40 *Udział w dyskusji: argumentowanie, uprzejme przerywanie, przyznawanie racji, reagowanie na argumenty drugiej strony.*	Pokazuje slajd 7 (przebieg debaty). Debaty toczą się równolegle w kilku miejscach sali, każdą prowadzi uczeń z kartą prowadzącego: wystąpienia otwierające (po 1 min), wymiana zdań (4 min), wystąpienia zamykające (po 30 s), głosowanie „publiczności" (pozostali uczniowie z tej debaty nie głosują na siebie – głosuje nauczyciel albo uczniowie z innej debaty, jeśli czas pozwala). Krąży, notuje błędy i dobre zwroty. Po debatach zapisuje na tablicy trzy błędy (bez nazwisk) i dwa najlepsze zwroty, które usłyszał.	Prowadzą debatę według karty, przedstawiają argumenty, przerywają i przyznają rację zwrotami z zadania 4, wygłaszają zamknięcie; wspólnie poprawiają błędy z tablicy.	grupowa, zbiorowa; karty tez, karta prowadzącego, slajd 7, minutnik	Obserwacja: uzasadnione argumenty, użycie zwrotów dyskusyjnych, reagowanie na argumenty przeciwników; odroczona korekta błędów.

Etap · czas · cel	Czynności nauczyciela	Czynności uczniów	Formy · środki	Sprawdzenie / uwagi
6. Najbardziej przekonujący argument, podsumowanie 5 min · 40–45 *Refleksja nad argumentacją; samoocena; informacja dla nauczyciela.*	Rozdaje bilety wyjścia. Prosi, żeby każdy zapisał, czyje argumenty były najbardziej przekonujące – niekoniecznie z własnej grupy – i dlaczego. Wraca do kryteriów sukcesu, zadaje pracę domową (slajd 10). Zbiera bilety przy drzwiach.	Piszą na bilecie wyjścia najbardziej przekonujący argument, zdanie z *mustn't* albo *don't have to* i zwrot, którego użyli w debacie; oceniają się „światłami".	indywidualna; bilety wyjścia, slajdy 8–10	Bilety wyjścia; „światła" przy kryteriach.
Razem: 45 min				

Gdy zabraknie czasu: zamiast dwóch rund debat zrób jedną, a przygotowanie skróć do dwóch argumentów na grupę; głosowanie i „najbardziej przekonujący argument" zostaw na bilecie wyjścia. **Gdy zostanie czas:** *„Change sides!"* – po debacie grupy zamieniają się stronami i każda ma minutę, żeby podać najlepszy argument przeciwników własnymi słowami; uczy to słuchania i pokazuje, że da się rozumieć zdanie, którego się nie podziela.

IV. PRZEWIDYWANE TRUDNOŚCI I SPOSOBY ZARADCZE

Typowy błąd	Poprawnie	Co robić
✕ I am agree with you.	✓ **I agree with you.**	*agree* to czasownik, nie przymiotnik – bez *am*. Przeczenie: *I don't agree* albo *I disagree*.
✕ You mustn't come to school on Saturday.	✓ **You don't have to come to school on Saturday.**	„Nie musisz" = *don't have to*. *mustn't* = „nie wolno". Najczęstszy błąd lekcji.
✕ Schools should to start later.	✓ **Schools should start later.**	Po *should* i *must* bezokolicznik bez *to* (w przeciwieństwie do *have to* i *ought to*).
✕ You are not right. / You are wrong.	✓ **I'm afraid I disagree. / I see it differently.**	Poprawne gramatycznie, ale w dyskusji brzmi agresywnie. Po angielsku niezgodę się „zmiękcza": *I'm afraid..., I'm not sure about that...*
✕ In my opinion, I think homework is useful.	✓ **In my opinion, homework is useful. / I think homework is useful.**	Dwa zwroty z tym samym znaczeniem w jednym zdaniu. Wybieramy jeden.
✕ Students should can choose their subjects.	✓ **Students should be able to choose their subjects.**	Dwa czasowniki modalne obok siebie są niemożliwe. Zamiast *can – be able to* (lekcja o *can, could, be able to*).

V. OCENIANIE, INFORMACJA ZWROTNA, EWALUACJA

Monitorowanie postępów	Linia opinii (diagnoza), odpowiedzi w zadaniach 1–4, notatki grup w zadaniu 5, obserwacja debat (uzasadnione argumenty, zwroty dyskusyjne, reagowanie na drugą stronę).
Informacja zwrotna	Ustna w czasie zadań kontrolowanych; w debatach odroczona korekta błędów na tablicy (bez nazwisk) i pochwała najlepszych zwrotów. Do biletów wyjścia na następnej lekcji: „co już umiesz, co poprawić".
Sposób podsumowania	Najbardziej przekonujący argument i bilet wyjścia; samoocena „światłami".
Ewaluacja lekcji przez uczniów	Pytanie na bilecie wyjścia: *Whose arguments were the most convincing? Why?* i zestawienie „świateł".

Ocenianie	Lekcja bez stopni (ocenianie kształtujące). Jeśli nauczyciel chce ocenić aktywność w debacie, podaje kryteria przed etapem 4: uzasadniony argument, co najmniej jeden zwrot z zadania 4, odpowiedź na argument drugiej strony. Pracę domową A można ocenić według tych samych kryteriów.
Praca domowa	Do wyboru: **A.** Napisz 80–100 słów o tezie z twojej debaty – tym razem po stronie, którą naprawdę popierasz: dwa argumenty z *should* i uzasadnieniem, jeden argument drugiej strony i twoja odpowiedź (*Some people say that… However…*). **B.** Ćwiczenia ze sprawdzaniem w lekcji o *must, have to* i *should* na zadruzynski.com.

VI. REFLEKSJA PO LEKCJI

Wypełnij po zajęciach, odnosząc się do tego, co faktycznie się wydarzyło.

Czy cele zostały osiągnięte? Po czym to widać?

Czy uczniowie odpowiadali na argumenty drugiej strony, czy tylko odczytywali swoje przygotowane zdania?

Czy w debatach padały zwroty z etapu 3 (*Sorry to interrupt, but…, That's a fair point, but…*), czy rozmowa szła „po polsku w angielskich słowach" (*I am agree, You are not right*)?

Ile razy pojawiło się *mustn't* w znaczeniu „nie musi"? Czy uczniowie sami to wyłapali?

Czy uczniowie, którzy dostali stronę niezgodną z własnym zdaniem, potrafili jej bronić? Jak na to reagowali?

Co zmienię, gdy poprowadzę tę lekcję następnym razem?

VII. OCENA ZAJĘĆ PRZEZ NAUCZYCIELA-OPIEKUNA

Ocena opisowa:

Ocena (w skali 2–5): _____

podpis studenta / prowadzącego

podpis nauczyciela-opiekuna praktyk

VIII. ZAŁĄCZNIKI

☒ karta pracy ☒ prezentacja ☒ tekst / nagranie ☐ ilustracje ☒ inne: bilety wyjścia, klucz odpowiedzi

▸ karta pracy – zadania (s. 1–2), karty tez FOR i AGAINST do wycięcia (s. 3), karty prowadzącego debatę (s. 4), bilety wyjścia (s. 5): *konspekt-should-have-to-wielka-debata-karta-pracy.pdf*

▸ prezentacja do rzutnika: *konspekt-should-have-to-wielka-debata-prezentacja.pdf*

▸ nagranie (głos syntetyczny, brytyjski): *konspekt-should-have-to-wielka-debata-nagranie.mp3*

ZAŁĄCZNIK A. TRANSKRYPCJA NAGRANIA: RIVERFORD SCHOOL RADIO: THE GREAT DEBATE

Good morning, this is Riverford School Radio, and I'm Sam. Yesterday our debating club asked a big question: should school start at ten o'clock? Here's how it went.

Ellie spoke first. "I think school should start at ten, because teenagers need more sleep. Scientists say that our body clocks change when we're teenagers, so we feel sleepy later at night. At eight in the morning, half the class is still asleep."

Tom didn't wait. "Sorry to interrupt, but that's not true for everyone. I'm wide awake at seven." Ellie smiled. "That's a fair point, but you're not everyone, Tom."

Then Tom gave his view. "I'm afraid I disagree with Ellie. If school starts at ten, it finishes later. Students have to do their homework in the evening, and they don't have time for sport or part-time jobs. And parents have to go to work early, so who takes the younger children to school?"

"I see what you mean," said Ellie, "but younger children don't have to start at ten. Only older students should."

Tom's last word was this. "In my opinion, we shouldn't change the whole timetable. Students should just go to bed earlier, and they mustn't look at their phones all night."

So who won? Our audience voted fifty-two to forty-eight for Ellie. Very close! Tell us what you think at break time. That's all from Riverford School Radio.

ZAŁĄCZNIK B. KLUCZ ODPOWIEDZI DO KARTY PRACY

Zadanie 1. 1 E · 2 T · 3 T · 4 E · 5 T · 6 F – publiczność głosowała 52 do 48 za Ellie

Zadanie 2. W nagraniu padają: *Sorry to interrupt, but…* · *That's a fair point, but…* · *I'm afraid I disagree* · *I see what you mean, but…* · *In my opinion*. Nie padają: *I couldn't agree more* · *Absolutely!* · *Let me finish, please.*

Zadanie 3. 1 have to · 2 mustn't · 3 don't have to · 4 should · 5 shouldn't · 6 must / have to (obie formy dobre; *must* – gdy to mówiący narzuca obowiązek, *have to* – gdy obowiązek jest z zewnątrz)

Zadanie 4. A (opinia): 5, 10 · B (zgoda): 4, 8 · C (uprzejma niezgoda): 1, 9 · D (przerywanie): 2, 6 · E (przyznanie racji z „ale"): 3, 7

Debaty: nie ma jednej dobrej odpowiedzi. Oceniamy: czy argument ma uzasadnienie (*because…, for example…*), czy strona odpowiedziała na argument przeciwników i czy użyła zwrotów z zadania 4.

LITERATURA

1. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 30 stycznia 2018 r. w sprawie podstawy programowej kształcenia ogólnego dla liceum ogólnokształcącego, technikum oraz branżowej szkoły II stopnia (Dz.U. 2018 poz. 467 z późn. zm.).
2. Rozporządzenie Ministra Edukacji z dnia 28 czerwca 2024 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie podstawy programowej kształcenia ogólnego dla liceum ogólnokształcącego, technikum oraz branżowej szkoły II stopnia (Dz.U. 2024 poz. 1019), eli.gov.pl [dostęp: 19.11.2026].
3. Zalecenie Rady z dnia 22 maja 2018 r. w sprawie kompetencji kluczowych w procesie uczenia się przez całe życie (2018/C 189/01), eur-lex.europa.eu [dostęp: 19.11.2026].
4. Centrum Edukacji Obywatelskiej, *Słowniczek oceniania kształtującego*, 2023, angazuj.ceo.org.pl [dostęp: 19.11.2026].
5. Komorowska H., *Metodyka nauczania języków obcych*, Fraszka Edukacyjna, Warszawa 2005.
6. Paciorek J., *Wielka gramatyka języka angielskiego*, Wydawnictwo GREG, Kraków 2024.
7. American Academy of Pediatrics (Adolescent Sleep Working Group, Committee on Adolescence, Council on School Health), *School Start Times for Adolescents*, „Pediatrics" 2014, doi: 10.1542/peds.2014-1697, doi.org [dostęp: 19.11.2026].
8. Thornbury S., *How to Teach Speaking*, Pearson Longman, Harlow 2005 – rozdziały o dyskusjach i debatach na lekcji.
9. Harmer J., *The Practice of English Language Teaching*, wyd. 5, Pearson, Harlow 2015 – rozdziały o mówieniu, dyskusjach i korygowaniu błędów w zadaniach komunikacyjnych.

10. Swan M., *Practical English Usage*, wyd. 4, Oxford University Press, Oxford 2016 – hasła o *must* i *have to*, *mustn't* i *don't have to* oraz o *should*.
11. Murphy R., *English Grammar in Use*, wyd. 5, Cambridge University Press, Cambridge 2019 – rozdziały o *must, have to* i *should*.

Konspekt opracował Igor Zadrużyński. Wersja online z opisem przebiegu lekcji: zadruzynski.com. Licencja CC BY-NC 4.0: wolno kopiować, zmieniać i używać w szkole z podaniem autora, bez użytku komercyjnego.